כיתה ז' | ספרות | שיעור 4 מתוך 4 | 45 דק'

ממלכתי וחמ"ד: הסיפור מופיע ברשימות היצירות של משרד החינוך לחטיבת הביניים, בממלכתי לכיתה ז' ובחמ"ד לכיתות ז'-ח' (בנושאים "זהות ושייכות" ו"חגים ומועדים: סליחות"). בדקו את רשימת היצירות של בית הספר ושל הפיקוח בזרם שלכם.

כותבים על הסיפור: משימת כתיבה ומחוון

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יתכננו ויכתבו חיבור קצר (כ-150 מילים) על הסיפור, עם טענה, ראיות מהטקסט והסבר
- התלמידים ישתמשו במושגים שלמדו: מספר, מתח, דמות מתפתחת, פואנטה, אירוניה
- התלמידים יחזרו לשאלה הגדולה ויבדקו אם עמדתם השתנתה

❓ השאלה הגדולה של היחידה

מה מקרב אדם "למעלה" יותר: תפילה בבית הכנסת, או מעשה טוב בסתר לאדם אחד?

בשיעור 4 כל תלמיד כותב את התשובה שלו לשאלה הגדולה, עם ראיות מהסיפור.

📖 הסבר למורה

השיעור מוקדש לכתיבה. התלמידים בוחרים אחת משלוש משימות: (א) הליטאי כדמות מתפתחת: מה הוא חשב בהתחלה, מה ראה, ואיך השתנה; (ב) שם הסיפור: מה פירוש "למעלה מזה", ואיך הוא קשור לשאלה הגדולה; (ג) מכתב: הליטאי כותב לחבר בעיר שלו ("ירושלים דליטא", כלומר וילנה) מה גילה בנמירוב.

לכל משימה יש מבנה מומלץ של שלוש פסקאות: פתיחה עם טענה, פסקת ראיות (לפחות שני ציטוטים קצרים מהסיפור) וסיום שחוזר לטענה. המחוון בדף העבודה זהה לכל המשימות, כדי שהתלמידים יוכלו לבדוק את עצמם לפני ההגשה.

בתחילת השיעור כדאי לחזור על המושגים שנלמדו ולתת דוגמה לכל אחד מתוך הסיפור, ולהזכיר את כללי הציטוט: מעתיקים מדויק, בתוך מירכאות, ומסבירים במילים שלנו מה הציטוט מוכיח.

📚 ציטוטים שימושיים (מתוך הסיפור, פרויקט בן-יהודה)

התלמידים יכולים לבחור מכאן ציטוטים, או לחזור לסיפור המלא בשיעור 1.

ציטוטים מהסיפור

"והנה בא לנימירוב מתנגד מירושלים דליטא וימלא פיו צחוק."

"ובאותו הרגע החליט בלבו לחקור שורש דבר."

"והליטווא"ק אחריו, אף כי כבר עלה על לבו דבר-בליעל, כי הרבי צדיק הוא ביום וגזלן בלילה..."

"– הוי, יהודיה פתיה! אַת אשה קטנה וחולנית, וימיך ספורים, ואני בוטח בך, ונותן לך בהקפה שש אגורות!"

"והליטווא"ק נהפך לבבו לאהוב את הצדיק ולהאמין בו, ומאז היה נוסע אליו פעמַים מדי שנה בשנה."

"– מי יודע אם לא למעלה מזה!"

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: הסיפור, דף העבודה (משימה ומחוון), דפי טיוטה

1. פתיחה: חזרה על המושגים (מספר, מתח, דמות מתפתחת, פואנטה, אירוניה) עם דוגמה מהסיפור לכל מושג. (7 דקות)
2. הצגת שלוש המשימות והמחוון. כל תלמיד בוחר משימה. (5 דקות)
3. תכנון: כל תלמיד ממלא בדף העבודה את טבלת התכנון: טענה, שתי ראיות, הסבר. (8 דקות)
4. כתיבה עצמית (כ-150 מילים). (17 דקות)
5. בדיקה עצמית לפי המחוון, ושיתוף של שני-שלושה תלמידים. (6 דקות)
6. כרטיס יציאה: חזרה לשאלה הגדולה. (2 דקות)

💬 שאלות בשלוש רמות

הבנה (מה כתוב?)

1. מה הליטאי מגלה בסוף, ומה הוא אומר?
2. איזה ציטוט מראה את השינוי בליטאי?
3. מה פירוש המושג פואנטה?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. איך כל אחד מהמושגים שלמדנו עוזר להבין את הסיפור?
2. מה הסיפור אומר על ההבדל בין מה שאנשים חושבים על אדם לבין מה שהוא באמת?

הערכה (מה דעתי?)

1. האם השתנתה דעתכם על השאלה הגדולה מאז השיעור הראשון? איך?

🏁 סיכום השיעור

כל תלמיד מקריא משפט אחד מהחיבור שלו, המשפט שהוא הכי גאה בו. המורה מסכם את ארבעת השיעורים: סיפור קצר אחד, ושאלה גדולה שאפשר לענות עליה בדרכים שונות.

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק שתי שורות:

1. התשובה שלי לשאלה הגדולה היום: _____
2. מושג ספרותי אחד שאני יודע/ת להסביר: _____

💡 הערות למורה

אפשר להעביר את הכתיבה כשיעורי בית ולהקדיש את השיעור לתכנון ולמשוב עמיתים.

למתקשים: הגרסה עם תמיכה כוללת פתיחות משפטים וטבלת תכנון מלאה בחלקה. למתקדמים: לכתוב את משימה (ג), המכתב, בלשון גבוהה בסגנון של פרץ.

📝 בדף העבודה

משימת כתיבה: טבלת תכנון, שלוש משימות לבחירה ומחוון כתיבה מפורט (5 קריטריונים).

בסוף הדף ★ שאלת אתגר, ויש גם גרסה עם תמיכה (מחסן מילים, משפטי פתיחה, פחות שאלות, ומחוון משלה). בסוף כל דף: כרטיס יציאה.

מקורות

- י"ל פרץ, "אם לא למעלה מזה", מתוך פרויקט בן-יהודה: benyehuda.org/read/1121. פרץ נפטר ב-1915, והיצירה בנחלת הכלל; הנוסח העברי מובא בפרויקט תחת שמו של פרץ.

מחוון: משימת כתיבה: "אם לא למעלה מזה"

1. טענה ברורה שעונה על המשימה. למשל (א): "הליטאי הופך ממי שלועג לרבי למי שמעריץ אותו, כי הוא רואה בעיניו מעשה חסד בסתר."
2. ציטוט מדויק במירכאות + הסבר. למשל: "וימלא פיו צחוק": מוכיח שבהתחלה הליטאי לעג.
3. ציטוט מדויק + הסבר. למשל: "לא צחק עוד": מוכיח את השינוי.
4. שימוש נכון במושג. למשל: "דמות מתפתחת" בפסקת הראיות, או "פואנטה" בסיום.
5. מחוון (20 נקודות): טענה ברורה (4) · שתי ראיות מדויקות מהטקסט (6) · הסבר שמקשר את הראיות לטענה (4) · שימוש נכון במושג ספרותי (3) · מבנה ולשון: פתיחה, גוף, סיום, כתיב וניסוח (3).
6. בונוס: השוואה מנומקת, עם נקודת דמיון אחת ונקודת שוני אחת.